

א בקדמון ברא יי זה
שמא זה ארעא: ע
וארעא זה ארעא
וריקנא וחיסובא על אפי
זהומא ורזחא בן קדם יי
במשא על אפי מלא: ג
ואמר יי לזי זהורא זהור
זהורא: ד זהורא יי זה
זהורא ארו עב ואפרייל יי

פניני תר-גום יונתן

פרשת קרח

חידושים ופנינים
בפרשנות המקרא
מתרגום יונתן בן עוזיאל

הרב מאיר שפירד

**פניני תרגום יונתן
הרב מאיר שפריר זצ"ל**

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות
בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54
0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:
0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4
✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

- ד ויחך קרח ♦ קרח היה חולק על רבו והורה הלכה בפני משה..... ד
- ו וישמע עשה ויפל על פניו ♦ מה היא השמועה ששמע משה?..... ו
- ח וישלח עשה לקרא לדתן ולאבירם ♦ קריאה לשלום או למלחמה?..... ח
- ט העיני האנשים הם תנקר לא נעלה ♦ צרור גידופים? או שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?..... ט
- י ויסקל עליהם קרח את כל העדה ♦ המטרה הסופית של קרח - להעביר את משה ואהרן מהעולם! יא
- יא האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף ♦ אינו מן הראוי? או אינו משתלם? - ביאור טענת משה ואהרן..... יב
- יד וילך אל דתן ואבירם ♦ מדוע הלך משה אליהם?..... יד
- טו סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ♦ דתן ואבירם מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!..טו
- יז וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם ♦ לקולם של מי - מה היה הקול הזה?..... יז
- יח בהקהל העדה על עשה ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד והנה כסהו הענן וירא כבוד ♦ אחרי כל המעשה של קרח היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן?..... יט
- כ כי יצא הקצף מלפני יי ♦ תאור של מצב? או שם של מחבל?..... כ
- כב הן גיענו אבדנו כלנו אבדנו ♦ ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בני"י על עדת קרח!..... כב
- כג ברית גלח ♦ מה היא ברית המלח?..... כג

פרשת קרח

וַיִּקַּח קָרַח • קרח היה חולק על רבו והורה הלכה בפני משה

(במדבר טז, א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי דָאוּבָן:

מה פירוש הלשון 'ויקח' שנאמרה בפסוק, מהו הדבר אשר לקח קרח?

אונקלוס מתרגם 'ואתפליג קרח' - 'ונחלק קרח', כלומר ש'ויקח' אינו מלשון נטילה אלא מלשון חלוקה, על שם המחלוקת שעשה עם משה רבנו.

וכבר העיר האוה"ח על פירוש זה, שמשמעות הלשון 'לקיחה' היא לקיחת איזה דבר, ולאונקלוס קרח לא נטל דבר אלא נחלק. והנה רש"י יישב את דברי האונקלוס, שלשון הלקיחה מתפרש על שלקח את עצמו לצד אחד, להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וזהו 'ואתפליג'.

במפרשים נאמרו פירושים נוספים, יש שפירשו ש'ויקח' מורה על מה שלקח קרח את דתן ואבירם ואון בן פלתי למחנהו. ובדעת זקנים הביא את דברי הגמ' (סנהדרין קט:): שלקח מקח רע לעצמו. (עסק המחלוקת שתוצאותיו ידועות)

ת"י בולט בפירושו ומכניס בלשון 'ויקח' את האגדה הידועה:

**וַנְּסִיב גּוּלְיִיתִיהּ דְּכוּלָּא תִּיבְלָא, קָרַח בֶּר יִצְחָר בֶּר קֵהֶת בֶּר לֵוִי,
וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב, וְאוֹן בֶּר פִּלֵּת בְּנֵי דָאוּבָן:**

[ויקח בגד שכולה תכלת, קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ודתן ואבירם בני אליאב, ואון בן פלתי בני דאובן]

הרי שלדבריו לשון הלקיחה נסוב על לקיחת הטלית שכולה תכלת. אגדה זו המוזכרת במדרש (הובאה ברש"י) מתוארת כאחד ממעלליו של קרח, אך לדברי ת"י סיפור הטלית הוא הדבר הראשון שאירע עם קרח ועמו פותחת הפרשה.

יתכן שפירש כן משום שהבין שיש קשר בין סוף הפרשה הקודמת העוסקת במצות ציצית, לתחילת פרשה זו, ולכך פירש שהאירוע הראשון היה עם הטלית שכולה תכלת¹.

ת"י ממשיך בדרך זו גם בפסוק הבא וכך מתרגם את 'ויקומו לפני משה':

וְקָמוּ בְּחֹזֶפֶא וְאוּרוֹ הִילְכְתָא בְּאַנְפוּי דְּמֹשֶׁה עַל עֵיסַק תִּיבְלָא,
 מִשֶּׁה אָמַר אָנָּא שְׁמַעִית מִן פּוּם קוּדְשָׁא יְהֵא שְׁמִיָּה מְבַרְךְ דְּצִיצִית
 יְהוֹן מִן חִיּוּד, וְחֹזְטָא חַד דְּתִיבְלָא יְהִי בֵּיהּ. קֶרַח וְחִבְרֹי עֶבְדֵּי
 גּוֹלְיִין וְצִיצִיתֵיהוֹן בּוּלְהוֹן דְּתִיבְלָא מַה דְּלֹא פִקִּיד יְיָ, וּמְסַעְדִין לְהוֹן
 גּוֹבְרִיא מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל מְאֵתָן וְחִמְשִׁין אֲמַרְבְּלֵי בְּגִישְׁתָּא מְעַדְעֵי זְמַן
 לְמִיטְל וּלְמִישְׁרֵי, מְפַרְשִׁין בְּשִׁמְהוֹן:

[ויקומו בחוצפה והורו הלכה בפני משה על ענין התכלת, משה אמר אני שמעתי מפי הקדש יהי שמו מברך שציצית יהיו מלבן וחוט אחד של תכלת יהיה בו, קרח וחביריו עשו בגדים וציציות כולם של תכלת מה שלא ציוה ה'. ועזרו להם אנשים מבני ישראל מאתים וחמישים ממוני העדה קרואי מועד לנסוע ולחנות, מפורשים בשמותם]

השתלשלות אירוע זה מובאת במדרש תנחומא (כאן) בתוספת פרטים:

"עַמְד קֶרַח וְעֵשָׂה לָהֶם מִשְׁתָּה, וְנִתְעַטְפוּ בְּלוֹ בְּטִלְיֹתוֹת תְּכֵלֶת. וּבָאוּ
 בְּגִי אַהֲרֹן לְטַל מִתְּגוּתֵיהוֹן חֲזָה וְשׁוֹק הַיָּמִין. עֲמָדוּ כְּנֶגְדוֹ וְאָמְרוּ לָהֶם,
 מִי צָוָה אֶתְכֶם לְטַל כֹּה, לֹא מֹשֶׁה. לֹא גִיתָן לָכֶם כְּלוּם, שְׁלֹא דְבַר
 עַמּוֹ הַמְּקוּם מְזָה. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לְמֹשֶׁה. הֲלֹךְ מֹשֶׁה לְפִיֶּסֶן. מִיָּד עֲמָדוּ
 כְּנֶגְדוֹ".

1. כך משתמע גם מדברי הגמ' בסנהדרין (ק. ה"ל) שאשת קרח קנטרה על דברי משה רבנו. ולאחר ששמעה שציוה על הציצית יעצה לקרח לקחת הטלית שכולה תכלת וכו'.

נקודה מעניינת מתוארת בת"י, שעדת קרח הורו **בפועל הלכה בפני משה, ופטרו את הטלית שכולה תכלת מציצית.** ובשונה ממה שמשמע מהמדרש שהיה רק דין ודברים וליצנות סביב נושא זה. והנה בגמ' סנהדרין (ק). נאמר שקרח היה 'חולק על רבו', אך בת"י מבואר שעדת קרח אף הנהיגה בפועל את מה שלא ציווה ה' ונגד דעת משה רבנו. כלומר שהטלית שכולה תכלת שלבש קרח היתה **ללא חוטי לבן.**

ויש כאן חידוש במושג 'מורה הלכה בפני רבו', שלכאורה המורה הלכה אין חטאו בכך שמורה הוראה שאינה נכונה, אלא **עצם ההוראה שהיא בפני רבו או במקומו היא החטא.**² ואילו כאן מדובר על הוראה שהיא טעות מוחלטת, ובת"י הגדיר זאת כמורה הלכה בפני רבו למרות שכאן חלקו על הרב והורו לא כדבריו.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו • מה היא השמועה ששמע משה?

(במדבר טז, ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו:

מה הפירוש 'וישמע משה' הלא נאמר 'ויאמרו עליהם', ומנין יעלה על הדעת שלא ישמע? (לשון האוה"ח). עוד יש לידע מדוע נפל על פניו?

במפרשים פירשו שאין כוונת הכתוב לשמועה מסוימת שלא התפרשה בפסוק. אלא הכתוב בא לומר **שמשה שמע את דבריהם** ומכח זה נפל על פניו.

2. וכן מבואר בגמ' עירובין סב: העוסקת בענין זה. וכך היה עם נדב ואביהו שלאחד השיטות הורו הלכה בפני משה רבם, על אף שהק"ו שעשו היה נכון וההוראה היתה נכונה (ראה לעיל פרשת שמייני). וכן אצל דוד שכרה שיתין ולמרות שידע שמתר לכתוב את השם ולהשליכו לתהום שאל והמתין להוראתו של רבו - אחיתופל שהיה שם (רש"י סוכה נג. ד"ה מי). וכן אצל שמואל הנביא שהורה ששחיטה כשרה בזר בפני עלי הכהן (ברכות לא:).

מעניין הדבר שהרמ"ע מפאנו, בסדר הגלגולים שלו, מביא בשם האר"י הקדוש, על מה שאמר בלעם הרשע 'וַיִּשָּׂא מִשְׁלֹו וַיֵּאמֶר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמֹו אֵל' (במדבר כד כג). אמר בלעם - **לי אין תקנה, אבל לקרח יש** - מִשְׁמֹו אֵל - דרך שמואל הנביא הוא יגיע לתיקונו, שמואל יתקן את קרח!. (ושמואל היה מצאצאיו של קרח, וקרח שפיקח היה ראה זאת ברוה"ק - ששמואל השקול כמשה ואהרן יצא מחלציו, ובגלל זה התחיל את כל המחלוקת) ובספר 'מעדני שמואל' מבאר, מדוע רצה עלי הכהן להרוג את שמואל כשהורה הלכה בפניו, משום שידע ששמואל הוא התיקון של קרח, ובא לתקן חטא זה של הורה הלכה בפני רבו, ולכן כשראה שתיכף כשעמד לפניו הורה שמואל הלכה בפניו, רצה להורגו כי ראה שחזר עם תכונתיו של קרח, ומוטב שימות קטן. אך בגלל תחנוניה של חנה שאמרה 'אל הנער הזה התפללתי' - כלומר שנער זה נולד מכח **תפילות** ואין בו את **תכונותיו של קרח** הסכים להשאירו בחיים.

והנה בטעם נפילת משה על פניו נאמרו בזה כמה שיטות. ברש"י נראה שהנפילה היתה ביטוי לכך שהתרשלו ידיו מפני המחלוקת, משום שזה עתה בידם הסרחון הרביעי. וי"א שנפל לתפילה - שנפילה היא אחת מהלשונות של תפילה, (רשב"ם). וי"א לנבואה (אב"ע). וי"א שנפל בשביל להראות הכנעה כעבד המשתחוה לפני השררה, (אוה"ח).

אולם בת"י מבואר שמשה שמע דבר נוסף, שלא נאמר לו בעת שנקהלו עליו, ומחמתו נפל:

**וְשָׁמַע מֹשֶׁה הַיָּד קִנְיִן כָּל חַד מִנְהוֹן יַת אֲנִתְתִּיהָ, לְאַשְׁקִיזְתָּהּ מֵיָא
בְּדוֹקִיא מְטוֹל מֹשֶׁה, וְנָפַל עַל אֲנָפוּי מִן כִּיסוּפָא:**

**[וישמע משה איך מקנין כל אחד מהם את אשתו, להשקותה מים
הבודקים מפני משה, ויפול על פניו מבושה]**

הרי שסיבת נפילת משה היתה מחמת הבושה ששמע שקינאו עדת קרח לנשותיהם והשקום 'מים הבודקים' - מי סוטה, משום שחשדו במשה רבנו. וכך נאמר בגמ' (סנהדרין קי.):

*"אמרו מה שמועה שמע, מלמד שחשדוהו באשת איש, שנאמר
(תהלים קז, טז) 'זיקנאו למשה במחנה'."*

והנה בגמ' למדו זאת מהפסוק בתהלים 'זיקנאו למשה במחנה' שהוא לשון קינוי של סוטה. אולם בת"י כאן מבואר שדייק את לשון הכתוב 'וישמע משה', שהיתה כאן שמועה נוספת מלבד מה שאמרו לו כל העדה בעת שנקהלו עליו.³

אולם במהרש"א שם (ח"א ד"ה וישמע), ביאר באופן אחר את המקור של הגמ' לכך שהיתה כאן 'שמועה מיוחדת', וביאר שדייקו זאת ממה שרק משה נפל על פניו, ואם כדברי המפרשים הנ"ל שהשמועה היתה 'דברי העדה', הלא נקהלו על משה ואהרן בשווה. ומדוע רק משה נפל על פניו?⁴ ⁵

3. עיין בחזקוני כאן, שאף הוא כתב שמשה נפל מחמת שנתבייש, אלא שלדבריו הבושה באה מחמת שחשדוהו שנתכוון לשום השררה על אחיו.

4. גם ה'כלי יקר' (כאן) התקשה מנ"ל לגמ' שחשד זה המוזכר בתהלים היה במעשה של קרח ועדתו, הלא אין לכך רמז בפסוק? וביאר שהבינה הגמ' שדבר זה נרמז בדברי קרח למשה: 'כי כל העדה כולם קדושים' וקדושים פירושו גדורים מעריות, ומדוע תתנשאו על קהל ה' - הלא דבר זה יגרום לכם שתהיו נכשלים באשת איש, וכדברי חז"ל (סוטה ד:): 'כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש'. ומשה הבין מדברי קרח שחשדו בכך. וזהו שנאמר: 'וישמע משה', שהבין כך מדברי קרח ולכן נפל על פניו.

5. אמנם לפירוש רש"י בטעם נפילת משה על פניו, לא קשה.

בסיבת העילה לחשד במשה ראה הערה⁶.

**וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם • קְרִיאָה לְשָׁלוֹם אוּ
לְמַלְחָמָה?**

**(במדבר טז, יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה:**

לצורך מה שלח משה לקרוא לדתן ואבירם? ומה משמעות לשון העליה שהוזכרה בתשובתם - 'לא נעלה'? 'לאיזה הר קרא להם משה לעלות'? (לשון הכלי יקר בתמיהתו)

רש"י מבאר שמשה חיזר אחריהם בכדי להשלימם בדברי שלום. וכמש"כ: 'מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום'⁷.

וענין ה'עליה' שהוזכרה בתשובתם, ביאר רש"י שהיתה זו טעות - 'פיהם הכשילים', שהיה להם לומר 'לא נבוא' ואמרו 'לא נעלה', 'לפי שאין להם אלא ירידה'.

בת"י מבואר שהזמנה זו כלל לא היתה לצורך שלום:

**וְשָׂדֵר מֹשֶׁה פּוֹלִין לְזִמְנָא לְבֵי דִינָא רַבָּא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי
אֱלִיָּאֵב, וַאֲמָרוּ לֹא נִיסוּק:**

6. המהרש"א (ב"ק טז): מבאר לפי שמשה רבנו פרש מאשתו על פי הדיבור, והיו ליצני הדור אומרים שאי אפשר לילוד אשה לפרוש מן האשה לכן חשדוהו. ובגמ' בסנהדרין הנ"ל למדו זאת מהפסוק שנאמר לאחר חטא העגל (שמות לג, ז) "ומשה יקח את אהלו ונטה לו מחוץ לאהל מועד". ומבאר רש"י שמפני שחשדו בו הוציא משה את אהלו מחוץ לאהל מועד. וכבר הקשו האחרונים שהלא פסוקים אלו נאמרו לאחר חטא העגל כמבואר במפרשים שם, והיה זה עוד קודם לכל הסיפור של קרח. עיי"ש. ועיין בריא"ף על העין יעקב שכותב להיפך מששום שאהלו של משה היה מחוץ למחנה והיו הנשים יוצאות אליו, משום הכי חשדו בו. וצ"ע.

7. ובאור"ח הוסיף, שנתחכם משה לקרוא להם ביחידות כשאינם עם כל הקהל, אולי ירוויח דעתם אחד לאחד. וגם באמצעות החשיבות שהוא מחשיבם לדבר אליהם מכלל הנועדים.

[ושלח משה שלוחין לזמנם לבית הדין הגדול לדתן ולאבירם בני אליאב, ויאמרו לא נעלה]

מבואר בדבריו שמשה הזמין את דתן ואבירם לדין ומשפט בבית דין הגדול. ובכך מדוקדקת תשובתם שאמרו: 'לא נעלה', ולשון העליה שייכת בהליכה אל המשפט. וכמו שהוכיחו הרשב"ם והחזקוני (שפירשו כת"י כאן), ממה שנאמר (דבריהם כה, ז): 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים'. וכן אצל דבורה הנביאה נאמר (שופטים ד, ה): 'ויעלו אליה בני ישראל למשפט'. וכן ברות נאמר: (רות ד, א) 'ובעז עלה השער'.

כדברי ת"י מבואר אף בגמ' (מו"ק טז). שלמדה מפסוק זה את הדין שיש לשלוח שליח להזמין לבית דין כפי ששלח משה לקרוא לדתן ואבירם. וצ"ב כיצד עולים דברי גמרא זו עם דברי הגמ' בסנהדרין (ק"י) שהובאו ברש"י, שמשה קרא להם כדי להשלימם בדברים, וצ"ע.

עצם הדבר שמשה הזמין לדין דווקא את דתן ואבירם, משום שבשונה מקרח שערער על הכהונה והיתה לו כביכול 'עילה למחלוקת', לדתן ואבירם לא היתה כל סיבה לחלוק על משה ולכן הזמינם לדין, כי סבור היה שאולי יפרשו.

הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלָה • צָרוּר גִּידוּפִים? או שיש שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?

(במדבר טז, יד) אֵף לֹא אֶל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ הֵבִיאָתֵנוּ וְתַתֵּן
לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֵה וְכָרְם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלָה:

העניי האנשים ההם תנקר - מי הם 'האנשים ההם'?

רש"י מפרש שדיברו על עצמם, 'אפילו אתה שולח לנקר את עינינו - אם לא נעלה אליך, לא נעלה!⁸ ולפ"ז צ"ב מה השייכות בין תחילת המשפט בו דיברו על אי קיום ההבטחה לעלות

8. ואולם יש שפירשו שקאי על הזקנים שהלכו עם משה, ובאו לומר שמשה מאחיז את עיניהם - עיין אב"ע.

לארץ ישראל, לסופו - המדבר על ניקור עיניהם כביכול?

ואכן הרבה מן המפרשים (אב"ע רשב"ם חזקוני וספורנו) ביארו שיש קשר בין חלקי דבריהם ובאו לומר: וכי סבור אתה שאין לעדה עינים לראות ולהבין את תחבולותיך? ואת המכשול שעשית בכך שהוצאתנו מארץ מצרים - שהיא ארץ טובה למות במדבר הזה? כי לא קיימת את התנאי שניכנס לארץ. לכן לא נעלה אליך למשפט, **כי כבר איננו מאמינים אותך בשום הבחנה.**⁹

ת"י אף הוא מבאר את הקשר שבדבריהם אך באופן אחר:

**בְּרֵם לֹא לְאֶרֶץ עֵבֶדָא חֵלֵב וְדִבְשׁ אֶעֱלֵתְנָא וַיְהִיבֵת לְנָא אַחְסָנֵת
חֶקְלִין וְכַרְמִין, הָעֵינִיהוּן דְּגוּבְרִיא הָאִינּוּן דְּבְאֶרְעָא הָהִיא תְּסַנּוּזֹוד
וְתִנְצַח יִתְהוּזֹון, לֹא נִיסוּק לְתִמּוֹן:**

[גם לא לארץ עושה חלב ודבש העלתנו. ונתת לנו ירושת שדות וכרמים.
העיני האנשים ההם שבארץ ההיא תעווד ותנצח אותם, לא נעלה לשם]

לדבריו מבואר שחזרו בדבריהם לפרשת המרגלים ואמרו, 'גם אם תנקר את עיניהם של יושבי הארץ לא נעלה לארץ ישראל'. וכך מתפרשים דבריהם: אף לא קיימת את הבטחתך להביאנו אל ארץ ישראל, מפני שהיא ארץ אוכלת יושביה והערים גדולות ובצורות ואין יכולת לכובשה. העיני האנשים ההם שבארץ ישראל תנקר? הלא לא תצליח בכך! וכמאמר המרגלים: 'מבלי יכולת ה' להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש'. 'כי חזק הוא ממנו'.

וכן כתב בפענח רזא (כאן): 'לא נוכל לעלות אליהם, לגודל ורוב חזקם וגבורתם'.

בטעם הדבר שנקטו את הציור של ניקור עיניים דוקא, ראה הערה¹⁰.

9. וראה באוה"ח (כאן): "העיני האנשים ההם תנקר - פירוש בוחרים ניקור עיניהם ממעלה אשר יובטחו בה ממנו, בזה גילו עוצם הפלגת השנאה אשר שנואה טובת הצדיק אצלם יותר מניקור עיניהם, לזה חרה אפו של משה מאוד"

10. הטעם שנקטו את אופן זה של 'ניקור העינים'. הוא עפ"י המובא במסכת סוטה (לו). שבזמן כיבוש הארץ היתה צרעה שהטילה ארס בעיני יושבי הארץ, והיתה מסמאת את עיניהם.

וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה • המטרה הסופית של קרח - להעביר את משה ואהרן מן העולם!

(במדבר טז, יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ אֶל כָּל הָעֵדָה:

כיצד גייס קרח את כל העדה שיעמדו לצידו?

רש"י מבאר בשם התנחומא שקרח הקהיל את העדה בדברי ליצנות: 'כסבורים אתם שעלי בלבד אני מקפיד? איני מקפיד אלא בשביל כולכם' וכו'.

אמנם ת"י מבואר שקרח השתמש באמצעי אחר:

וּבְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קָרַח יֵת כָּל בְּנֵי־שֵׁתָא לְתַדְעַ מִשְׁבֵּן זְמַנָּא. וְאַתְנַטְל בְּעוֹתְרִיָּה דְאַשְׁבַּח תְּרִין אוֹצְרִין מִן אוֹצְרֵי דְיוֹסֶף מְלִיִּין כְּסָף וְזָהָב, וּבְעָא לְמַטְרֵד בְּהַהוּא עוֹתְרָא יֵת מִשָּׁה וְיֵת אַהֲרֹן מִן עֲלִמָּא, אִילּוּלֵי דְאַתְגְּלֵי אִיקְרָא דִּי לְכָל בְּנֵי־שֵׁתָא:

[ויאסף עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד, ויתנשא בעושרו שמצא שני אוצרות מאוצרותיו של יוסף מלאים כסף וזהב, ורצה לגרש בעושר ההוא את משה ואת אהרן מן העולם. אילולא שנתגלה כבוד ה' אל כל העדה]

ת"י מלמדנו על מקור עושרו של קרח - שמצא שנים מאוצרותיו של יוסף, ובאמצעותם ביקש לגרש את משה ואהרן מן העולם.¹¹ אמנם לא ביאר כיצד השתמש קרח בממונו לצורך זה. וכיצד הצליח להקהיל על משה ואהרן את כל העדה.

בגמ' סנהדרין (נב), למדו מהפסוק בתהילים (לה, טז): 'בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שינמו', שקרח פיתה את העדה באמצעות אוכל ושתייה. וכך אמרו בגמ':

11. פרט זה שקרח התעשר מאוצרותיו של יוסף, מוזכר כבר בגמ' (סנהדרין קי). אלא ששם נאמר שמצא רק אחד מאוצרותיו של יוסף.

”בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של גיהנם את שיניו. וברש”י מבאר: ש’מעוג’ הוא לשון של דבר הנאכל, ובשביל חנופות של ’לגימות מעוג’ - שהאכילם והשקם קרח לעדתו ונתחברו עמו. חרק עליהם שר של גיהנם וכו”.

וכן איתא במדרש שמתואר את אופן גיוס ראשי הסנהדראות - מאתים חמישים איש מקריבי הקטורת:

”עמד קרח ועשה להם משתה”.

וכן מבואר במהרש”א (סנהדרין קי.), שאופן גיוסם של דתן ואבירם להילחם במשה רבנו היה באמצעות ממון ששישלמו להם.

מדברי ת”י למדנו אף ענין נוסף על תכניתו של קרח, שמטרתו היתה להעביר את משה ואהרן מן העולם! (דבר זה הוא חידוש ולא מצאנו לע”ע מקור נוסף).

הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף • אינו מן הראוי? או אינו משתלם? - ביאור טענת משה ואהרן

(במדבר טז, כב) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ קֵל אֱלֹקֵי הַרוּחַת לְכֹל בְּשֵׁר הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף:

מדוע בחרו משה ואהרן להזכירם בתפילתם את שם ה' באופן של 'קל אלהי הרוחות'?

רש”י פירש 'אלקי הרוחות' - יודע מחשבות. וכיוונו לומר שאין מדת הקב”ה כמדת בשר ודם, מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם, אבל אתה, לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא - האיש אחד הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצוף?.

לפירוש זה נמצא שטענת משה ואהרן היתה, שאינו בדין ש’היודע מחשבות’ יכלה את כל העדה בחטאו של אחד ומהם.

אולם האב"ע פירש כפשוטו, שבאו להזכיר כוחו שבהיותו 'אלקי הרוחות' אשר הרוחות בידו יוכל ברגע קט לכלות את ישראל, והזכירו זאת כהקדמה לבקשת הרחמים שביקשו על ישראל.

ת"י מפרש לכאו' באופ"א:

**וְאֶתְּרַכְּנֵנוּ בְּצִלּוֹ עַל אֶפְיֵהוּן וְאָמְרוּ, אֵל אֱלֹהֵי דְשׁוּי רוּחַ נְשָׁמְתָא
בְּגוֹפֵי בְנֵי נְשָׂא וּמְנִיָּה מִתִּיִּהְבָּא רוּחָא לְכָל בִּישְׂדָּא הָאִין גְּבַרְא חַד
יִיחֹב וְעַל כָּל בְּנִישְׂתָּא יְהִי רוּגְזָא:**

[ויפלו בתפילה על אפיהם ויאמרו, קל אלוקים שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר, האם אדם אחד יחטא ועל כל העדה יהיה דוגז].

ת"י מפרש 'אלהי הרוחות' - 'שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר', אפשר שכוונתו למש"כ רש"י, שבאו לומר שה' יודע מחשבות, וזה נגזר מכך שהוא נתן ונותן רוח נשמה בגופי בני אדם. וממילא אין ראוי שיקצוף על כל העדה.

אך יתכן שכוונתו כפירוש שהובא באוה"ח הקדוש (כאן, פירוש ב'). שמשה ואהרן באו לדבר דברי ריצוי המתקבלים לפני ה'. ובהזכירם 'אלהי הרוחות' כיוונו לעורר תכלית רצון וחפץ ה' בברואים שיתנו שבח ותהילה לפניו, שהשיר והשבח שאומרים הנבראים בעודם בגופם בעולם הזה, הוא השיר הנרצה לפניו במדרגה הגבוהה ביותר, יותר משירת המלאכים, ויותר משירת הנבראים שהיו בעולם הזה ועלו למעלה, ויותר משירת הנשמות שעוד לא ירדו לעולם.

וזה שאמרו 'אלהי הרוחות' - 'אשר נותן רוח נשמה בגופי בני אדם וממנו ניתנת הרוח לכל בשר', כי חפצו ורצונו בשיר והשבח שבברואים בעודם בגופם ולכך נותן בהם רוח ונשמה. ונתכוונו משה ואהרן לומר שאם יקצוף על כל העדה בחטאו של אחד, יסובב 'הפסד קבלת אלהותך לרוחות שבבשר, שהוא רום תכלית חשקך'. ובהז' מדוקדקים יותר דברי ת"י הנ"ל, ונמצא שטענת משה ואהרן היתה שאינו כדאי ומשתלם לכלות את כל העדה אשר בזה יסובב הפסד רב לחפץ ורצון ה' בשירת הברואים.

וַיִּלְךְ אֶל דָּתַן וְאֲבִירָם • מדוע הלך משה אליהם?

(במדבר טז, כה) וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּלְךְ אֶל דָּתַן וְאֲבִירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל:

לשם מה הלך משה אל דתן ואבירם. ומדוע עשה זאת טרם שמסר את דבר ה' לבני ישראל: 'העלו מסביב למשכן קרח וכו'?

וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְאֹזְכָחָא לְדָתַן וְאֲבִירָם, וַאֲזַל בְּתַרְזֵי סְבִי יִשְׂרָאֵל:
[ויקם משה וילך להוכיח לדתן ואבירם, וילכו אחריו זקני ישראל]

מבואר בת"י שעוד לפני שהזהיר משה את כל ישראל להעלות מסביב למשכן קרח, ניסה משה למחול על כבודו, וללכת בעצמו אל דתן ואבירם כדי להוכיחם, אולי יסירו גם הם את עצמם מ'עדת קרח'.

וכך אמרו במדרש: "ואע"פ ששמע משה מפי הגבורה כך, (שתבלעם הארץ) לא אמר להם עד שהלך והתרה בהן, שנאמר 'ויקם משה' וילך אל דתן ואבירם".

וראה באור החיים (כאן) שביאר, שסיבת כל המחלוקת של קרח, היו דתן ואבירם, שהם שכנעו את קרח לצאת נגד משה רבנו, ואולי לכן הלך משה לדבר עמם כי הם היו שורשי המחלוקת¹².

12. ודלא כדברי המהרש"א שהובא לעיל, שקרח שכר את דתן ואבירם בממונו. במאמר המוסגר בגמ' (בסנהדרין קי.) נראה שדתן היה הרשע הגדול ואבירם היה טפל אליו, ולכן נקרא אבירם בשם זה, לפי שאיבר את עצמו להישאר בדרכו של דתן, וזאת למרות שדתן הכהו במעשה שבגינו קרא משה לדתן: 'רשע למה תכה רעך'. ודו"ק.

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה • דתן ואבירם מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!

(במדבר טז, כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי
האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל
חטאתם:

ממתי נקראו דתן ואבירם רשעים?

כבר במצרים כשפגש משה את דתן ואבירם מתקוטטים, נאמר (שמות ב, יג): 'ויאמר לרשע
למה תכה רעך', הרי שכונה משה את דתן ואבירם רשעים, כבר בעודם במצרים.

ת"י כאן מונה את כלל המקומות בהם הכעיסו דתן ואבירם את ה' ועברו בחוצפתם על דברי
משה:

ומליל לבגשתא למימר, זורו בדין מעלוי משפני גובריא חייביא
אליין, דאתחייבו קטול מן טליותהון, במצדים פדסימו מסטדין
דילי בד קטלית ית מצדאי. על ימא אדגיזו קדם יי. באלוש
אפיסו ית יזמא דשבתא. ברון אודמנו על מימדא די, בגין בן חזי
לגידוניהון ולגמדא ית כל גיכסיהון. ולא תקרבון בכל מה דאית
להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

[וידבר אל העדה לאמר, סורו מעל אהלי האנשים החטאים האלה,
שנתחייבו מיתה מקטנותם, במצדים פדסמו סודות שלי כאשר הדגתי
את המצדי. על הים הדגיזו לפני ה', באלוש בטלו את יום השבת, ובעת
נודמנו על מאמר ה', בגלל זה ראוי לנדותם ולכלות את כל נכסיהם, ולא
תגעו בכל מה שיש להם.]

מת"י עולים כמה דברים:

גילוי סוד הריגת המצרי

א. דתן ואבירים התחייבו מיתה כדין 'מוסרים' שרדפו את משה במצרים במה שפרסמו את דבר הריגת המצרי. וכמו שאמר ה' למשה כשציווהו לחזור למצרים - (שמות ד, יט): 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך'. ובת"י שם ביאר, שמיתה זו אמורה על דתן ואבירים שירדו מנכסיהם ונחשבים כמתים. (וכפרש"י והגמ' בנדרים ז:)

הרגיזו על ים סוף

ב. חטא נוסף מונה ת"י, שדתן ואבירים הרגיזו את ה' על ים סוף. ולכאן' כוונתו למה שנאמר במדרש (שמו"ר א, כט): 'וימרו על ים בים סוף' - מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים, כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר.¹³

עוד יתכן שכוונתו למה שנאמר בתרגום שה"ש (א, ט), שבשעה שנבקע הים, ניגב ה' את המים אך לא ניגב את הטיט. ואמרו רשעי הדור ההוא, שכביכול אין כח ביד ה' לנגב את הטיט, ורצה ה' לכלות את עם ישראל אלמלא זכות האבות וכו'. וזה מדויק מדברי התרגום שם שכתב שדבר זה נאמר על ידי הרשעים וערב רב ונכרים אשר ביניהם, הרי שמלבד הערב רב היו גם רשעים מבני ישראל שכך אמרו ודתן ואבירים מכונים כסדר 'רשעים'.¹⁴

וראה מה שכתב התנ"ד"א:

"ודתן ואבירים יצאו נצבים - כיוצא בדבר אתה אומר ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם' (שמות ה, כ)... מה נצבים האמור להלן דתן ואבירים הרשעים, אף נצבים האמור כאן דתן ואבירים הרשעים... מיכן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשע תלהו".
(תנ"ד"א סדר אליהו רבה פי"ח)

13. בת"י (שמות יד, ג) מבואר שדתן ואבירים כלל לא רצו לצאת ממצרים והצטרפו רק לאחמ"כ. ואמנם לא מפורש בדבריו כיצד הצטרפו לבני ישראל, אך אחד האפשרויות היא שנכנסו בשבילים שנבקעו ביחד עם המצרים והצטרפו לבני ישראל. ולפ"ז מסתדר היטב מה שהמרו על הים שהרי נכנסו יחד עם המצרים וראו כיצד הם עולים מצד אחר.

14. אמנם ראה מה שהארכנו בדבר זה - בהגש"פ 'פניני תרגום יונתן', שלכאן' ת"י חולק על פרט זה שהטיט לא היה נגוב ולדבריו היתה הקרקע יבשה לחלוטין.

חילול שבת באלוש

ג. חטא נוסף מונה ת"י והוא שחטאו **בחילול שבת באלוש** - ולכאור' כוונתו למה שאירע עם **ליקוט המן** ביום השביעי, שנאמר: (שמות טז, כז): 'ויהי ביום השביעי יצאו מן ללקוט' ובת"י שם כתב **רשיעי עמא'**.

החילול שחיללו היה, מה שהוציאו מרה"י לרה"ר והלכו ד"א ברה"ר, **עם הכלים שהוציאו עמם בשביל לשאת את המן שהיה בדעתם לאסוף**. או מה שפיזרו את המן ששמרו ברה"י ברה"ר כדי להוכיח שכן יורד מן בשבת ולא כדברי משה.

במדרש מובא שאף הם אלו שהותירו את המן והעלה תולעים:

"וַיִּזְתְּרוּ אַנְשִׁים מְפֹנִי, אֱלֹהֵי מְחַסְרֵי אֲמֹנָה שֶׁהָיוּ בָהֶם, וְזֵי הֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ אֵלֶּי דָּתוֹ וְאַבְיָרָם, נֶאֱמַר כָּאֵן אַנְשִׁים, וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן אַנְשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טז, כז): סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלֵי הָאֲנָשִׁים, מָה אַנְשִׁים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְהֵלֶן דָּתוֹ וְאַבְיָרָם, אִף אַנְשִׁים שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּאֵן דָּתוֹ וְאַבְיָרָם." (שמו"ר - כה, י)

וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְם • לקולם של

מי - מה היה הקול הזה?

(במדבר טז, לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְם כִּי אָמְרוּ: כִּי תִבְלַעֲנֵנוּ הָאָדָמָה:

מפני איזה קול נסו? מקול השמועה או מקולות ממש?

רש"י פירש 'בשביל הקול היוצא על בליעתן'. לכאור' היינו הקול שהתפרסם על עצם בליעתם.

ובתוי"ט (אבות פ"ה מ"ו) ביאר דברי רש"י **שיצא קול מהאדמה עצמה**, והכריז על כל הנעשה עם עדת קרח הבלועים בתוכה, שירדו לדיוטא התחתונה של גהינם. ולכך בני ישראל נסו מקולות מפחידים אלו (ולא התקרבו אליהם לסייע כדרך הבריות, ולו היה הכתוב מדבר על זעקתם של הנבלעים היה אמור להיות שיתקרבו אל המבקשים). וזהו 'ופצתה' מלשון פציית שפתים, ועל

הבליעה עצמה נאמר לשון 'ותפתח הארץ את פיה', שבשעה זו פתחה את פיה רק לבלוע אותם, ולא להשמעת קול.

אולם בת"י מפרש שהקול הוא קול הנבלעים:

וְכַל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּחִזְרַנְתָּהוּן עֲרְקוּ מִן דְּחִיל קְלָהוּן, הֵיךְ צְוֹחִין
וְאִמְרִין: זְכָאֵי הוּא יְיָ, וְקוּשְׁטָא הֵיךְ דִּינֵוֵי, וְקוּשְׁטָא הֵינֵן פְּתַגְמֵי
מִשֶּׁה עֲבָדִיהָ, וְאַנְן רְשִׁיעֵי דְמַרְדְּנָא בִּיהָ. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִכּוּ כְּדִי
שְׁמַעוּ, אָדָּם אֲמָרוּ דְלִמָּא תְּבִלְעַ יְתָן אַרְעָא:

[וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קולם, איך צועקים ואומרים:
צדיק הוא ה' ואמת הוא דינו, ואמת הם דברי משה עבדו, ואנחנו רשעים
שמרדנו בו, ובני ישראל נסו כאשר שמעו כי אמרו פן תבלענו הארץ]

ת"י מבאר שישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קול הנבלעים שצווחו ואמרו: 'זכאי הוא ה' ואמת דינו ואמת הם דברי משה עבדו' וכו'.

אמנם בת"י חוזר שוב ומסיים שבני ישראל נסו כאשר שמעו, כי חששו פן תבלעמו הארץ. יש לידע מה בא להוסיף בדבר זה, הלא כבר כתב שנסו מבהלת הקולות שצעקו הנבלעים?

ויתכן שהוספה זו מלמדת שסבור שהיה כאן ב' שלבים: מתחילה המעגל שעמד בסמוך לדתן ואבירם - מה שמתואר בפסוק - 'אשר סביבותיהם' הם נסו מקולות הבלועים וזעקתם. ושלב ב', בני ישראל שעמדו בריחוק משם, הם שמעו רק את השמועה ולא שמעו את הקולות, ונסו מכח השמועה. וזהו שפירש את ב' הפירושים. (אמנם במדרש שהובא להלן מבואר שקולם היה הולך בכל מחנה ישראל)

כדברי ת"י שנסו מקולות הבלועים, מבואר במדרש בכמה מקומות:

נסו לקולם - שהיו צווחין למשה, משה רבנו הצילנו". (תנחומא ישן
הובא בתו"ש כאן)

נסו לקולם - כיו שהיו נבלעים, היו מצווחים ואומרים: משה מלך
ונביא, ואהרן כהן גדול, ותורה נתנה מן השמים. והיה קולן הולך בכל

מחנה ישראל, שנאמר 'וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם'
וגו'. (תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

בְּהַקְהֵל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל אֱהֱלֵמוֹרָד וְהֵנָּה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ
של קרח היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן?

(במדבר יז, ז) וַיְהִי בְּהַקְהֵל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל אֱהֱלֵמוֹרָד וְהֵנָּה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ:

לשם מה נקהלו העדה על משה ואהרן?

האב"ע כותב: "כל קהלה ואחריה 'על', היא למריבה". אולם ת"י מפרש יתרה מכך:

וְהָיָה בְּאֵתֵיכֶם בְּנִישְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לְמִקְטְלֵהוֹן. וַאֲתַפְּנִיזוּ לְמִשְׁכַּן זְמַנָּא וְהָא חִפְיִיָּה עֲנַן אֵיקְרַד שְׂכִינְתָּא וַאֲתַגְּלִי תַמָּן אֵיקְרָא דִּי:

[ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן להרגם. ויפנו אל אהל מועד והנה חיפהו ענן כבוד השכינה ויתגלה שם כבוד ה'.]

ת"י מבואר שהעדה נקהלו על משה ואהרן כדי להרגם!. והנה ידוע שכל מקום שנאמר הלשון 'להקהל על' ענינו מחלוקת ועימות. כך גם כאן נקהלו לצורך זה והתגלות ה' בענן מנעה מהם לבצע את זממם.

וכמו שנאמר במכילתא:

והנה כבוד ה' נראה בענן - ר' אסי בן שמעון אומר כל זמן שישראל מבקשים לרגם את משה ואת אהרן, מיד כבוד ה' נראה בענן. (מכילתא בשלח מסכתא ד'ויסע' פ"ב)

כעין דברי ת"י בדבר ההתקהלות נאמר במדרש:

ויהי בהקהל העדה - כדי ליראם ולבהלם¹⁵ (לקח טוב).

כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלְפָּנַי יִי ♦ תאור של מצב? או שם של מחבל?

(במדבר יז, יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח אֶת הַמַּחֲתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מֵהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלְפָּנַי יִי הַחַל הַנֶּגֶף:

מה ומיהו ה'קצף' אשר יצא מלפני ה'?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֶהֱרֹן, סֵב יְת מַחֲתִיָּא וְהֵב עָלָה אִישׁתָּא מֵעִילוּי מִדְּבָחָא. וְשׂוּי קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין עַל אִישׁתָּא. וְאוֹבִיל בְּפָרִיעַ לֹת בְּגִישׁתָּא, וְכַפֵּר אֲמִטוּלָהוֹן, אָרוּם נֶפֶק מַחֲבָלָא דְאֶתְּפִלוּ בְּחֹרֵב דְשְׂמִיָּה קֶצֶף, מִן קָדָם יִי בְּחֹרֵמְנָא שְׂרִי לְקִטְלָא:

[וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֶהֱרֹן קַח אֶת הַמַּחֲתָה, וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְשִׂים קְטוֹרֶת סָמִים עַל הָאֵשׁ, וְהוֹלֵךְ מֵהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר בְּשִׁבְלֶם, כִּי יֵצֵא הַמַּחֲבֵל שֶׁהַתְּכַלָּה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר שְׁמוֹ קֶצֶף מֵאֵת ה' בְּרִשׁוֹת הַחַל לְהִרְגוֹ.]

15. מבואר שנתכוונו לרעה, אך לא מבואר שמתכוון להרגם ממש כמש"כ ת"י.

ת"י מגלה ש'קצף' הוא אחד ממלאכי החבלה שקשור למעשה אשר עשו בני ישראל - בחורב והוא חטא העגל וכנאמר: (דברים ט, ח) 'ובחורב הקצפתם את ה'. מלאך זה יצא אז לחבל אלא שעוכב עד עתה, וכעת ניתנה לו הרשות להשחית, היות והתברר שחטאם של בני לא פג.

משחית זה אכן מוזכר בת"י בהקשר לחטא העגל אלא ששם מבואר שמלאך חבלה זה, התכלה על ידי תפילתו של משה. וכך כותב ת"י על הפסוק (דברים ט, יח-יט): "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה... כי יגרתני מפני האף והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם":

"בעת ההיא נשתלחו מאת ה', חמשה מלאכי חבלה לחבל את ישראל, אף, וחמה, וקצף, ומשחית, וחרון. וכאשר שמע משה רבם של ישראל, הלך להזכיר שם הגדול והמכובד והעמיד מקבריהם אברהם ויצחק ויעקב ויעמדו בתפילה לפני ה'. ומיד כלו שלשה מהם, ונשארו שנים: אף וחימה. בקש משה רחמים וכלו גם שניהם. וחפר שיח בארץ מואב וטמנם בשבועת שם הגדול והנורא".

הרי שהמשחית הנקרא 'קצף' היה אחד מג' המזיקים שנתכלו בתפילת האבות שקמו מקבריהם על ידי שהזכיר משה השם הגדול והנכבד.

וצ"ב שהלא מאורע זה קדם הרבה למעשה קרח, ועדתו שהרי היה זה בארבעים יום האמצעיים שבין י"ח בתמוז לכ"ט באב, שבהם העתיר משה על ישראל ארבעים יום וארבעים לילה שישלח להם ה' על חטא העגל ולא ימותו בחטאותם (וכמבואר ברש"י שם - דברים ט, יח). ומעשה קרח היה לאחר חטא המרגלים שהיה שנה אחרי כן, וצ"ע.¹⁶

16. וראה בגמ' נדרים לב. "ויש אומרים לחימה הרגו, שנאמר חימה אין לי. ומשני תרי חימה הוו, ואב"ע גודנא דחימה - (חיל של חימה)". ואולי אף בקצף צ"ל כן, שהיה ב' מיני קצף. אולם בת"י משמע שזה אותו קצף אשר התכלה בחורב וצ"ע. (וע"ע תוס' ב"ב ט: וע"ז ד.)

הן גֹּועֵנוּ אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ • ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בני"י על עדת קרח!

**(במדבר יז, כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גֹּועֵנוּ
אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ:**

מדוע התבטאו כך בני ישראל: הן גוענו' - 'כולנו אבדנו'? הלא לא מתו כולם?

במפרשים (רשב"ם, חזקוני) ביארו שפסוק זה הוא הקדמה להמשך דבריהם - 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע?' כלומר על שם העתיד, שאם כל מי שיתקרב אל משכן ה' ימות, הרי שכולנו אובדים מדי יום ביומו.

ת"י מפרש באופ"א:

**וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמִימֶר, הֲאֵי מִינֵן אִישׁתִּי צִיאוּ בְּשִׁלְהוֹבִית
אִישׁתָּא. וּמִנֵּן אֲתַבְּלְעוּ בְּאֲדָמָא וְאֲבָדוּ. הֲאֵי אֲנַחְנָא חֲשׁוּבִין כְּאִילוּ
אֲבָדְנָא כּוֹלְנָא:**

[ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר, הנה ממנו נכדתה בשלהבת אש.
וממנו נבלעו באדמה ונאבדו, הנה אנחנו חשובים כאילו אבדנו כולנו.]

מבואר שתירגם שבני"י ביקשו ממה היות ומהם מתו בשלהבת האש. ומהם נבלעו באדמה ואבדו וחשובים הם כמתים ולא שמדובר כאן על מיתה עתידית אלא על המצב העכשווי, שכעת חשובים הם כמתים.

וביאור הדבר ביאר בספר 'בית אהרן' להג"ר אהרן כהן זצ"ל, על פי המדוייק בדברי ת"י על מה שנאמר לעיל (במדבר טז, כט) 'ופקודת כל האדם יפקד עליהם' ובת"י שם כתב לשון של סכום - **מלשון סיכום** כלומר 'אם ימותו כמות כל האדם והסכום של כל אדם יסתכם גם עליהם'.

וביאר ה'בית אהרן' שהיות וכל הנשמות נאספות אל מתחת לכסא הכבוד ומכולם יחד נוצר

כמין סיכום מימיהם ושנותם. הרי שעדת קרח עליהם נאמר - שירדו חיים לשאול ונאבדו מתוך הקהל, נחסר הסיכום הזה, כי לא מתו במיתה כדרך העולם אלא נאבדו ונשמותיהן אינם חלק מהסיכום וההתכללות שנעשית בכסא הכבוד.

וזהו שאמרו בני ישראל בפסוק כאן אל משה ואהרן, שהיות ונאבדו כל עדת קרח מהסיכום הכללי הרי 'שכולנו אבדנו' כי עתה יחסר הסיכום הכללי.

והנה בדבר זה נחלקו בגמ' (סנהדרין קט:): האם לעדת קרח יש חלק לעולם הבא או שנכרתו ממנו לגמרי. לביאור זה בת"י נצט"ל שס"ל כדעת רבי עקיבא:

"ת"ר עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב שנאמר 'ותכס עליהם הארץ - בעולם הזה. ויאבדו מתוך הקהל - לעולם הבא דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך' וברש"י - שכך אמר דוד על בני קרח הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לחיי העולם הבא."

ברית מלח ♦ מה היא ברית המלח?

(במדבר יח, יט) האם ברית מלח ענינה להמתיק את הקרבנות? או ברית עם המים שיהיו מלוחים? או סמל של נצחיות? - יישוב סתירה משולשת לכאורה בדברי ת"י בפרשתנו. ובעוד ב' מקומות ראה באריכות בגיליון פרשת ויקרא.

